

TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE BİLİRKİŞİLİK

Meslektaşlarımızın mesleki yaşamlarında karşılaşılabilecekleri olası problemlere karşı, bir alt yapı oluşturmak ve bilgi paylaşımını sağlamak amacıyla bundan sonraki sayılarımızda benzer dosyalara yer vereceğiz. Değınmemizi istediğınız konuları ankara.bulten@emo.org.tr adresine yazarak bize bildirebilirsiniz.

Mustafa ÖZDEMİR

Elektrik Mühendisi
EMO Ankara Şubesi
mustafa.ozdemir@emo.org.tr

Türk yargı sisteminde bilirkişilik önemli bir yer tutmaktadır. Mahkemeler dosyalarının en az %80'inde bilirkişi raporu ile karar vermektedirler.

Bilirkişilik tanımı şu şekilde yapılmaktadır. Çözümü; uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde oy ve görüşünü sözlü ya da yazılı olarak vermesi için başvurulmuş gerçek veya tüzel kişiye bilirkişi denir.

Bilirkişi kısaca 'bilen kişi' demektir.

Bilirkişilik sisteminin gelişimi (Özel talepli bilirkişilikler hariç)

2005 yılından önce:

1. Kamulaştırma davalarında her yıl sonunda ertesi yılın bilirkişileri belirlenmekte olup, bu listeler TMMOB ve Odaları tarafından belirlenip valilikler kanalıyla adliyelere intikal ettirilmekte olup, mahkemelerin heyetlerini bu listeden seçmeleri zorunluluğu bulunmaktadır.
2. Diğer adli mahkemelerde liste zorunluluğu bulunmayıp hâkimler istedikleri şekilde belirlemektedir.
3. Vergi dairelerinde listeler ilgili yerlerden istenip oluşturulmaktadır (bizim mesleğimizde TMMOB'den)

2005- 2012 yılları arasında

1. Kamulaştırma davalarında her yıl sonunda ertesi yılın bilirkişileri belirlenmekte olup, bu listeler TMMOB ve Odaları tarafından belirlenip valilikler kanalıyla adliyelere intikal ettirilmekte olup, mahkemelerin heyetlerini bu listeden seçmeleri zorunluluğu bulunmaktadır.
2. Ceza mahkemelerinde listeler il adalet komisyonlarınca belirlenmektedir (5271 sayılı ceza muhakemeleri yasasının 64 maddesine göre 2005 yılında yayınlanan yönetmelikle). Her yıl Ekim sonuna kadar müracaat edilip, daha sonra belirlenen

zamanda yemin edilmektedir.

3. Diğer adli mahkemelerde liste zorunluluğu bulunmayıp hâkimler istedikleri şekilde belirlemektedir.
4. Vergi dairelerinde listeler ilgili yerlerden istenip oluşturulmaktadır (bizim mesleğimizde TMMOB'den).

2012-2013 yılları arasında

1. Kamulaştırma davalarında her yıl sonunda ertesi yılın bilirkişileri belirlenmekte olup, bu listeler TMMOB ve Odaları tarafından belirlenip valilikler kanalıyla adliyelere intikal ettirilmekte olup, mahkemelerin heyetlerini bu listeden seçmeleri zorunluluğu bulunmaktadır.
2. Ceza mahkemelerinde listeler il adalet komisyonlarınca belirlenmektedir.
3. Hukuk mahkemelerinde listeler il adalet komisyonlarınca belirlenmektedir (6100 sayılı hukuk muhakemeleri yasasına dayanarak yayınlanan 28258 sayılı yönetmelikle). Her yıl Ekim sonuna kadar müracaat edilip, ilk defa başlayanlar, daha sonra belirlenen zamanda yemin ettirilmektedir.
4. Vergi dairelerinde listeler ilgili yerlerden isim talep edilip oluşturulmaktadır (bizim mesleğimizde TMMOB'den).

2013 yılından sonra

1. Kamulaştırma davalarında her yıl sonunda ertesi yılın bilirkişileri belirlenmekte olup, bu listeler TMMOB ve Odaları tarafından belirlenip valilikler kanalıyla adliyelere intikal ettirilmekte olup, mahkemelerin heyetlerini bu listeden seçmeleri zorunluluğu bulunmaktadır.
2. Hukuk ve Ceza mahkemelerinde listeler il adalet komisyonlarınca belirlenmektedir.
3. Vergi daireleri: Bilirkişilik için çeşitli bilirkişilerden teklif alınmakta olup en uygun fiyatı veren bilirkişiden rapor alınmaktadır.

Uygulamada bilirkişilik

Mahkemeler yoğun şekilde bilirkişilerle çalışmaktadır. Bazen dört işlemle yapılabilecek konularda bile bilirkişiye başvurulmaktadır. Bazen de bunun aksi yönünde bilirkişi incelemesi yaptırmadan hüküm kuran yargıçların dosyasının Yargıtay'dan geri döndüğünü biliyoruz.

Bu nedenle de yargıçlar zorunlu olarak bilirkişi raporu almadan karar veremiyorlar. Doğru bilirkişiler seçilemediğinden 4-5 bilirkişi raporu alınan dosyalar görüyoruz. Doğru, eğitilmiş, deneyimli bilirkişiler seçilmediğinden çok farklı raporlar çıkıyor, sonuçta bir dosya için genellikle en az 3 rapor ortaya çıkıyor.

Bilirkişi listelerinde uzmanlık alanları yeterince belirlenmediğinden birçok zaman yanlış seçimler yapılıyor.

Birçok bilirkişi kendi mesleği ve uzmanlık alanı dışında etik dışı raporlar düzenliyor. Üç dört kişi kendi aralarında ekip kurarak, mahkemelerin karşına "biz ekibiz" diyerek iş talebinde bulunan bilirkişiler de ortaya çıkıyor. Bazen de mahkeme kapısından ayrılmayan, kalemdeki memurlara para veren bilirkişilere rastlanılıyor. Tekniğe ve formata uymayan raporlar düzenleniyor. Bunlardan cesaret alarak "seni bilirkişi yazdırmak istiyorum, görüşebilir miyiz?" diye telefon eden avukatlara rastlanabiliyor.

Yargıçlar dosyayı bilirkişiye teslim ederken ne istediklerini birçok zaman belirtmiyorlar. Bilirkişiler dosyanın içinden kendilerince görev çıkartıyorlar.

Bazen de dosyalar tam tekemmül etmemiş oluyor. Örneğin bina değer tespitinde; dosya içinde bulunması gereken projeler temin edilmemiş oluyor, bilirkişi bunu talep edince de çok büyük gecikmeler oluyor. Başka bir örnek kamulaştırmada, gayrimenkulün arazi ve arsa durumunu belirleyen belediye yazılarının temin edilmediği görülüyor. Doğal olarak bu şekilde hazırlanan raporlar arasında çelişkiler olduğundan birden fazla rapor almak gerekiyor bu gibi durumlar ise yargılamada ciddi gecikmelere neden oluyor.

Bilirkişi seçimi

Her ne kadar bilirkişileri yargıç seçiyor gözüксе de birçok mahkemede bu seçimin kalem müdürleri tarafından yapıldığı görülmektedir.

Yine bir başka konu kimlerin seçildiği konusudur. Genellikle kalem müdürleri çok sınırlı sayıdaki bilirkişi ile çalışıyor. "Tanıdığım kişileri seçerim, ben onlara güveniyorum" düşüncesiyle seçim yapılıyor ki bu durum hukuka ve adalete de aykırı yanlış bir davranış şeklidir. Bu

şekilde sınırlı bilirkişi sayısı ile çalışınca farklı bakış açılarından bakma şansı ortadan kalkıyor.

Bilirkişilik Ücretleri

Bilirkişilik ücretleri yargıcın takdirine bırakılmış durumda. Yargıçların bu bedeli belirlerken dosyanın kapasitesine göre, bilirkişinin harcadığı ve harcayacağı emek ve mesaiye göre uygun bir bedel belirlemesi gerekiyor.

Ancak bu takdir konusu yargıçtan yargıca çok büyük değişiklik gösteriyor. Bazı yargıçların belirlediği bedeller bazen bilirkişinin özel arabasıyla mahkemeye gelip gitmesini bile karşılayamaz durumda kalabiliyor.

Mahkemeler Yönünden Bilirkişilik

Mahkemelerin eğitilmiş doğru bilirkişileri bulması hem adil karar vermesi açısından hem de davaların daha kısa sürede bitirilmesi açısından önemlidir. Ancak yargıçların elinde uzmanlık alanları tam olarak belirlenmiş bilirkişi listeleri bulunmamaktadır. Örneğin il adalet komisyonları listesine bakarsanız Elektrik Mühendisi, Makine Mühendisi uzmanlık alanlarını görürsünüz. Hâlbuki bu mühendisliklerin birçok alt uzmanlık alanları bulunmaktadır. Bu nedenle tam uzmanlık alanlarının belirlendiği listelerin olması mahkeme sürecini kısaltacak, adil kararlar verilmesini sağlayacak ve Yargıtay'dan birçok dosya onanarak dönecektir. Tabii ki bunun için yargıçların çeşitli meslek dallarını biraz daha fazla tanımaları gerektiğini düşünüyorum.

TMMOB ve Odalar Yönünden Bilirkişilik

Bilirkişilik denince Odalarımız uzun süre yalnızca kamulaştırmayı anladı ve yasa gereği bununla ilgili listeleri hazırlayıp gönderdi. Kamulaştırma haricinde bilirkişilik eğitimi yapılmadı (EMO hariç, EMO 2005 yılından itibaren genel bilirkişi eğitimi verdi.).

Bilindiği kadarıyla şu anda TMMOB'de Bilirkişilik Çalışma Grubu tarafından bilirkişilik uzmanlık alanları ile ilgili bir çalışma yürütülmekte olup, başarısı durumunda TMMOB ve Odaları açısından başarılı bir çalışma olacaktır. Çalışma sonucunda TMMOB ve Odaları kendi konuları ile ilgili uzmanlarını belirleyip mahkemelere toplu olarak gönderecek. Yargıçlar da bu listelerden konunun

uzmanını atayarak, yanlış atama yapmaktan kurtulacaktır. Odalar da üyelerinin çalışmalarından haberdar olacak ve gerektiğinde denetlemek suretiyle mesleklerini kötü yönde kullanan kişileri ayıklayabilecektir. Bu durumun mahkemelerin adil karar vermelerine ve davaların çabuk bitmesine katkı sunacağını düşünüyorum.

Bilirkişiler açısından Bilirkişilik

Bazı bilirkişiler bilirkişiliği bir meslek gibi görüyor. Hatta bazı bilirkişiler işe gider gibi mahkemelere gidip neredeyse orada bekliyorlar. Bana göre bilirkişilik bir meslek olmayıp, gerektiğinde bilgisine başvurulana ve kamu hizmeti niteliğinde bir işidir. Dolayısıyla herkes normal olarak kendi mesleğini yaparken davet geldiğinde yani ihtiyaç duyulduğunda yapılan bir işidir. Her meslekten kişi bilirkişilik yapabilir. Örneğin bir servisteki ilkökul mezunu bir usta da zaman zaman bilirkişi olarak atanabilir. Her mesleğin bir okulu vardır. Ancak bilirkişilik diye bir okul yoktur.

Bazı arkadaşların yukarıda saydığım yanlış davranışları nedeniyle mahkeme kalemleri ya da yargıçlar bilirkişileri boş adam olarak gördüğünden bir keşfe gitmek için düzgün bir organizasyon yapmayıp bilirkişileri saatlerce adliyede bekletebiliyorlar. Hâlbuki onun da bir işi olduğunu ve zamanının değerli olduğunu bilmesi gerekmektedir.

Yukarıda da yazdığım gibi bilirkişiden ne istendiği belirtilmemekte, kendi görevini kendisinin belirlenmesi beklenmektedir. Bu da yanlış anlaşılmalara neden olup tekrar tekrar ek rapor alınmasına neden olmaktadır.

Sonuç Olarak

Bilirkişilik sisteminin verimli olabilmesi, adil yargılama, davaların kısa sürede bitmesi ve en az masrafla bitmesi için aşağıda sıraladığım konuların uygulanması gerektiğine inanıyorum:

1. Bilirkişi, Türk Ceza Yasası'nın 284. maddesine göre göre kamu görevlisi kabul edilmiştir. Tarafların zarar görmesi durumunda aynı yasanın 285.maddesine göre, devlete karşı sorumluluk davası açabileceği düzenlenmiştir. Nitekim bilirkişilerin bakamayacakları dosyalar konusunda da benzer düzenlemeler vardır.
2. Tüm meslek örgütleri kendi uzmanlık alanlarını belirleyip, her yıl listelerini mahkemelere vermelidir.

3. Odalar mahkemelere vereceği listedeki bilirkişileri uzmanlık alanlarına göre format ve içerik olarak eğitmelidir. Her yıl da bu eğitimler tekrarlanmalı (İlk eğitimden sonraki eğitimler tekrarlama eğitimi ya da karşılıklı bilgilendirme olmalı) bu eğitimler sonucunda yetki belgesi verilmelidir.

4. Adalet Bakanlığı, Meslek Odalarından eğitim almamış kimseleri listelere almamalı, bunun içinde Oda listesi dışından alacaksa da, Oda'dan eğitim aldığına ilişkin yetki belgesi ve ceza durumunu da gösteren üyelik belgesi istemelidir.

5. Şu anda Adalet Bakanlığı'nca bir tasarı hazırlandığını ve uzmanlık alanlarının belirlenmeye çalışıldığını görmekteyiz. Bakanlığın yüzlerce meslek alanı ve alt uzmanlık alanlarını doğru olarak belirlemesinin mümkün

olmadığını düşünüyorum.

6. Bu tasarıya göre bilirkişilik görevinin tüzel kişilere açıldığını görüyoruz. Ticari kişilikler olan bu sistem, Adalet sistemini ticari bir faaliyet olarak görmektedir. Yukarıda 1. Maddede yazıldığı gibi bilirkişi bir kamu görevlisidir. Bir tüzel kişilik kamu görevlisi olarak düşünülemeyeceğinden, tüzel kişilik konusunun son derece yanlış olduğunu düşünüyorum.
7. Yine Bakanlık bu işe başlarken başarısız olduğunda hem fikir olunan, yapı denetim sistemini örnek almaya çalıştığını görüyoruz. Bu tasarıya göre Bilirkişilik Üst Kurulu ve Bölge Bilirkişilik Kurulları oluşturulmak istenmektedir. Bu kurullarda göstermelik şekillerde 1'er adet TMMOB üyesi atanmaktadır. Kurulması düşünülen bilirkişilik üst kuruluna 17 üye öngörülmekte olup, sivil toplum örgütü diyebileceğimiz (TMMOB, Baro, SMMO SYMMO) kurumlardan yalnızca 3 üye kurula üye olarak düşünülüyor. Bu işin öznesi olan kuruluşların 3 kişiyle bu kurulda bulunmasını göstermelik bir uygulama diye düşünüyorum.
8. Yine tasarıya göre 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu ilgili maddeleri ortadan kaldırılmakta, kamulaştırma işi kaosa sürüklenmektedir. Çünkü yıllardır eğitilmiş TMMOB üyesi bilirkişilerce yapılan kamulaştırma bilirkişiliği yok edilmek istenmektedir.
9. Şayet bilirkişi heyeti oluşturulmuşsa, söz konusu dosya bilirkişi heyetinin tümü çağrılıp öyle teslim edilmeli, yine olanak bulunursa adliyelerde bilirkişilerin heyet olarak çalışabilmelerine olanak sağlayacak mekânlar oluşturulmalıdır.

